

РОЛЬ БЮДЖЕТУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Висвітлено питання стосовно ролі бюджетів в забезпеченні соціально-економічного розвитку регіону та їх вплив на формування податкового потенціалу в сучасних умовах розвитку податкової системи України. Основна увага приділяється концептуальним підходам досліджень, насамперед, соціально-економічній суті бюджету, його ролі в здійсненні соціально-економічних процесів в регіоні та їх впливу на формування податкового потенціалу: виконання соціально-економічних та політичних завдань, реалізація заходів з управління регіоном та визначення основних напрямків впливу на забезпечення достатнього обсягу податкових надходжень. Наведено аналіз результатів досліджень вітчизняних та зарубіжних учених з питань окремих елементів бюджету утворення, та проведено аналіз сплати податків до бюджетів всіх рівнів по Хмельницькій області.

Questions in relation to the role of budgets in providing of socio-economic development of region and their influence are reflected on forming of tax potential in the modern terms of development of the tax system of Ukraine. Basic attention is spared to conceptual approaches of researches first of all of socio-economic essence of budget, his role in realization socially - economic processes in a region and their influence on forming of tax potential : implementation of socio-economic and political tasks, realization of measures on a management a region and determination of basic directions of influence on providing of sufficient volume of tax receivableness. An analysis over of results of researches of home and foreign scientists is brought on questions the separate ingredients of budget of education, and an analysis is conducted tax payment to the budgets of all levels on the Khmelnytsk area.

Ключові слова: бюджет, бюджетний процес, податковий потенціал, податки, податкове надходження, державний бюджет, місцевий бюджет.

Вступ. В умовах ринкової економіки перед податковою системою постають пріоритети забезпечення достатнього обсягу податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів та гарантій громадянам достатнього життєвого рівня.

Шляхом таких фінансових важелів, як податки, державні інвестиції, бюджетні кредити, створюються передумови для впливу держави на різні сторони господарювання, сприяючи прискореному оновленню основних виробничих фондів, розвитку АПК, неспросфери, інфраструктури, фінансування науки, охорони здоров'я, удосконалення державної системи підготовки перепідготовки кадрів, розвитку структури робочих місць.

Але в умовах фінансової кризи, що охопила національну економіку, виникає необхідність перегляду механізмів фінансового регулювання економічних процесів у суспільстві. Насамперед, це стосується податкових механізмів, недосконалість яких в умовах кризи зумовлює найбільш негативні наслідки в бюджетній системі держави в цілому.

Тому мета дослідження полягає в дослідженні насамперед соціально-економічної суті бюджету, його ролі в здійсненні соціально-економічних процесів в регіоні та їх впливу на формування податкового потенціалу: виконанні соціально-економічних та політичних завдань, реалізації заходів з управління регіоном та визначенні основних напрямків впливу на забезпечення достатнього обсягу податкових надходжень.

Все сказане вище зумовлює актуальність теми даної статті.

Аналіз літературних джерел. Розгляд даної теми спостерігається також у наукових працях західних теоретиків державних фінансів де бюджет і бюджетний процес описуються з позицій ринкових відносин. За допомогою бюджету здійснюються мінові акти купівлі – продажу за схемою «податки – блага». Тобто через бюджет здійснюється мінова угода між державою та приватними особами, де податки є формою залучення коштів і участі населення у фінансуванні потрібних йому затрат.

Також з точки зору О.Д. Василенка, бюджет, будучи дуже складним і багатограним явищем, повинен розглядатися з декількох сторін: як ланка економіки, як централізований фонд фінансових ресурсів, і як одна з ланок соціально-економічного сектору економіки. Тому ми і пропонуємо в даній роботі детальніше розглянути саме бюджет зі сторони соціально-економічного значення в контексті формування податкового потенціалу в цілому. Але так як наша тема має пряме відношення до формування податкового потенціалу регіону, то було б доречно зазначити, що вагомий внесок зробили такі свідатні діячі, як Ткаченко Н.М., Пушкар М.С., Подерьогін А.М., Голов С.Ф., Сердюк В.М. та інші виклавши свої думки та пропозиції на тему податків. Внаслідок цього ми можемо сказати що, реальна податкова система, як і цілісне явище, розкривається через сукупність відносно простих визначень, кожне з яких характеризує цю систему однобічно, і лише всі разом вони створюють певне уявлення про неї, оскільки описують не лише її структурні елементи (підсистеми), а й зв'язки між ними [3]. Також помітний внесок у теорію «податкового

потенціалу регіону» зробили російські вчені Л.І. Абалкіна, В. Балікоєва, Н. Іванова, Т. Юткіна, А. Коломієць, А. Новікова та ін. [2, 4] Вони визначають податковий потенціал регіону як максимально можливу суму надходжень податків і зборів в умовах діючого податкового законодавства [2, 4]; або як максимально можливий обсяг податкових доходів, отриманий при оптимальному використанні всіх наявних у рамках території ресурсів [2, 4]; або як максимальну суму податків, що може бути зібрана з території без руйнування її виробничого потенціалу [2, 4].

Постановка проблеми. Історичний досвід світової економіки підтверджує, що становлення економічно – соціальної сутності бюджету пройшло довгий шлях. Бюджет, з погляду держави, є загальним фінансовим законом, на якому будується розпис доходів і видатків держави тому бюджет переобтяжений великою кількістю видатків, які традиційно перейшли з бюджету колишнього СРСР, тобто ті з них, що були зумовлені всеосяжним перенесенням фінансового забезпечення здійснюваних витрат на плечі держави (видатки на розвиток економіки). В умовах функціонування ринку такі витрати не завжди раціональні, доцільні й постійно потребують зростання податкового тиску, передусім, на виробничі структури. Тут має бути зрозуміло – держава може витратити лише ті кошти, які мобілізує за допомогою податків, що є основним джерелом бюджетних надходжень.

На шляху практичного вирішення завдання досягнення оптимального рівня податкового навантаження необхідним є вирішення питання способу виміру його величини, оцінки рівня податкового навантаження на економіку в цілому і окремих платників, що в сукупності повинне створити наукову основу для відповіді на питання, в якому напрямку повинне змінюватися податкове навантаження, щоб не допустити невиконання покладених на державу суспільно необхідних функцій і гальмування підприємницької ініціативи або погіршення платоспроможності платників.

Аналізуючи надходження податків та зборів по Хмельницькій області зокрема, протягом 2010 року податковою службою області зібрано до бюджетів усіх рівнів податків та платежів, які контролюються органами податкової служби, на загальну суму 1857,5 млн грн, що складає 101,6% від фактичних надходжень аналогічного періоду 2009 року. У тому числі до державного бюджету забезпечено надходження у сумі 721,7 млн. грн (рис. 1) (темп росту до аналогічного періоду минулого року складає 85,39%), до місцевого бюджету області – 1135,8 млн грн. (темп росту складає 115,5%). Приріст надходжень до загального фонду державного бюджету забезпечено у більшості районів області [6].

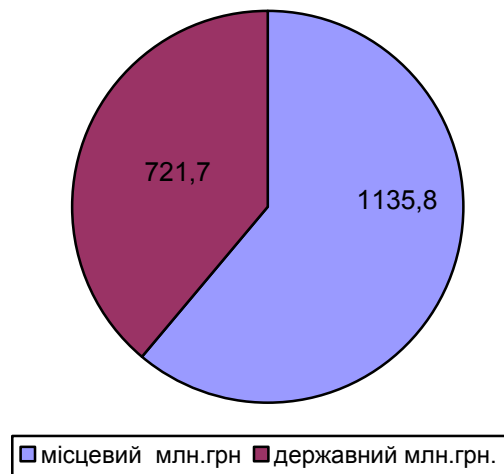

Рис. 1. Інформація про наповнення бюджетів усіх рівнів податків та платежів 2010 року

Досягнуто позитивної динаміки зростання надходжень по податку на додану вартість – 100,6%, порівняно з минулим роком додатково надійшло 2,4 млн. грн. А також на рисунку 2 зображено вплив податків на бюджет регіону за 2010 р., тому ми ще раз можемо прослідкувати найбільше наповнення бюджету шляхом оподаткування. Забезпечено виконання основних джерел загального фонду місцевого бюджету і, насамперед, основного бюджетного формуючого податку місцевого бюджету – податку з доходів фізичних осіб, питома вага якого в дохідній частині місцевого бюджету звітного періоду поточного року становить понад 74%. У звітному періоді до місцевого бюджету надійшло 843,2 млн. грн. податку з доходів фізичних осіб, доведені бюджетні показники при цьому перевищені на 2%. Забезпечено також виконання бюджетних призначень по платі за землю – на 109% (темп росту – 119%), по місцевих податках – на 103% (темп росту – майже 103%), єдиному податку – на 109% (темп росту – понад 108%), по платі за ліцензії на деякі види господарської діяльності – на понад 107% (темп росту – більше 103%) тощо (рис. 2).

Тому за підсумками роботи протягом 2010 року податківцям області вдалося зберегти позитивну динаміку зростання бюджетних надходжень. Виходячи з вище сказаного можна стверджувати, що аналіз

податкового навантаження є доволі актуальним питанням для економіки України на сучасному етапі розвитку, адже показник податкового навантаження є основним критерієм ефективності бюджетної системи країни.

Цілком очевидно, що надмірне податкове навантаження поряд із загальною економічною кризою стимулюватиме зростання тінізації економіки, відтоку національних капіталів за кордон, зниженням ділової активності суб'єктів господарювання.

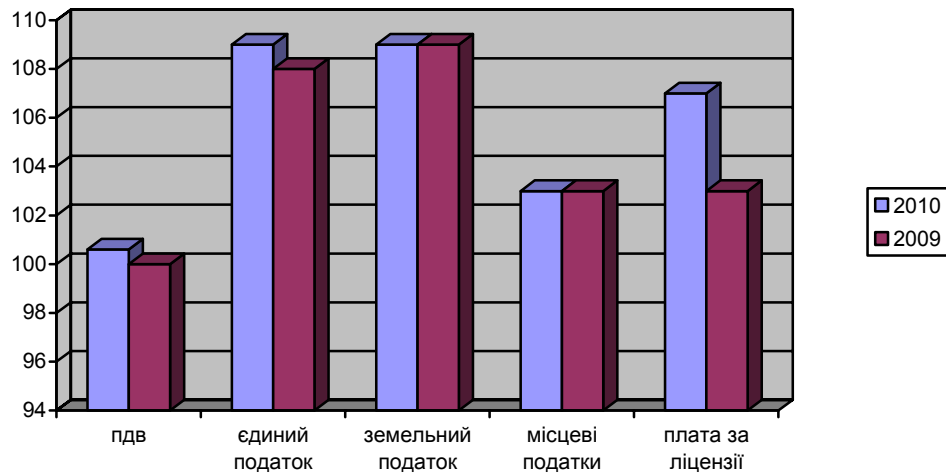

Рис. 2. Динаміка надходження податків та зборів до бюджетів

За недостатнього рівня податкового навантаження державний бюджет недоотримає кошти, а тому уряд держави не буде в змозі ефективно та в повному обсязі виконувати свої функції. Забезпечити розвиток податкового потенціалу оптимальним рівнем податкового навантаження – одне з першочергових завдань податкової системи кожної країни.

Так як засвідчив податковий досвід і головний принцип оподаткування: «Не можна різати курку, що несе золоті яйця». Якби великі не були потреби у фінансових ресурсах для покриття витрат, податки не повинні підривати зацікавленість платників податків у провадженні своєї діяльності.

Отже підсумувавши все вище сказане можна стверджувати, що виконуючи функцію наповнення бюджету та оптимального перерозподілу доходів, податкова система тим самим грає важливу роль у фінансовій та соціальній стабільності держави.

Висновок. Динамічне зростання економіки будь-якої країни визначається ступенем соціально-економічного розвитку її територіальних одиниць. Безперечним є той факт, що економічна, соціальна, політична, культурна та інші сфери життєдіяльності людей зосереджені саме у містах. Тому побудова ефективної стратегії соціально-економічного розвитку регіону набуває першочергового значення в контексті забезпечення сталого розвитку суспільства в цілому. Однією з головних умов досягнення поставлених стратегічних цілей муніципального розвитку особливо в посткризовий період є комплексне дослідження, адекватне формування та ефективний розподіл фінансових ресурсів регіону. Підтвердженням цього є і активний розвиток протягом останніх десятиліть процесів бюджетної децентралізації у розвинених країнах світу та поява тенденцій щодо підвищення автономії органів місцевої влади у регіонах, що розвиваються. Отже, ефективне функціонування бюджетної системи в умовах ринкової економіки забезпечується за допомогою таких фінансових важелів, як податки, інвестиції, кредити, бюджетне фінансування.

У ринковій економіці податки потрібно використовувати не лише як джерело доходів бюджету, а й як невід'ємний і безпосередній структурний елемент фінансового регулювання економіки. Це багато в чому залежить від податкової політики, яку провадить уряд країни. Лише при раціональному використанні кожного із зазначених важелів створюються передумови для впливу держави на різні сторони соціально-економічного розвитку країни при формуванні бюджету як невід'ємної частки податкового потенціалу.

Література

1. Податковий Кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI
2. Каламбет С.В. Податковий потенціал: теорія, практика, управління / Каламбет С.В. – Дніпропетровськ, 2001. – 304 с.
3. Кириленко О.П. Місцеві бюджети України (історія, теорія, практика) / Кириленко О.П. — К. : НІОС, 2000.

4. Мірчев О.В. Податковий потенціал регіонів / О.В. Мірчев // Науковий вісник Національної академії ДПС України. – 2003. – № 4(22). – С. 86 – 90.

5. Олійник О. В. Податкова система : навч. посібник / О. В. Олійник, І. В. Філон. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 456 с.

6. Офіційний веб-сайт Державної податкової адміністрації України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http // www . sta . gov.ua](http://www.sta.gov.ua).

Надійшла 10.08.2011

УДК 338.242.2

Л. В. БОНДАРЧУК, О. В. ДРЕЙ
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТУ

АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОГО ТА ВНУТРІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПІДПРИЄМСТВА РЕСТОРАННОЇ ГАЛУЗІ

В статті представлено результати аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища організації. Найбільш детально розглянуті проблеми внутрішнього середовища та формування системи активізації його елементів в умовах економічної кризи.

This article contains the results of research on internal and external environment of the organization. By considering the integral evaluation of external and internal environment and provides algorithms for identifying factors enhance the internal environment during the economic crisis.

Ключові слова: внутрішнє середовище, зовнішнє середовище, фактори активізації, економічна криза, механізм активізації.

Актуальність теми дослідження підтверджується потребою постійного аналізу внутрішнього та зовнішнього середовища організації, зокрема підприємства. Якщо говорити про підприємство ресторанного типу, на основі якого були виконані дослідження, то воно має свої особливості. Крім того, в кризовий період потрібно знаходити нові форми діяльності, обслуговування та роботи з персоналом. З метою дослідження питання щодо складу чинників внутрішнього та зовнішнього середовища, їх впливу на ефективність управління підприємством вивчені праці таких авторів, як Р.З. Вечерковські, О.С. Віханський, Й.С. Завадський, П.В. Журавльов, І.І. Мазур, А.І. Наумов, Н.Г. Ольдерогге, Г.В. Осовська, О.А. Осовський, З.П. Румянцева, Р.С. Сегедов, В.Д. Шапіро, В.Г. Янчевський та ін [1–3]. Аналіз праць зазначених авторів показав, що в управлінській науці на сьогоднішній день розглядається багато різноманітних чинників, що впливають на ефективність управління підприємством. Однак однозначності в поглядах щодо їх складу серед різних авторів не існує. Крім того, потрібно виявити взаємозв'язок між внутрішніми та зовнішніми факторами та сформулювати алгоритми їх активізації.

Метою статті є виявлення чинників внутрішнього середовища та розгляд особливостей активізації факторів внутрішнього середовища для підприємства ресторанного типу.

Для того, щоб визначити та реалізувати стратегію поведінки організації, керівництво повинно мати поглиблене уявлення як про внутрішнє середовище організації, її потенціал та тенденції розвитку, так і про тенденції розвитку зовнішнього середовища. Зовнішнє середовище організації є джерелом одержання організацією ресурсів, необхідних для її існування.

Під зовнішнім середовищем організації розуміють сукупність елементів, що оточують її та справляють на її діяльність суттєвий вплив. Аналіз зовнішнього середовища організації передбачає аналіз її мікрооточення (безпосереднього оточення) та макрооточення (опосередкованого оточення) [1].

До макрооточення належать фактори, які можуть не справляти безпосереднього та негайного впливу на ефективність та стійкість функціонування організації, але які все одно мають певний (опосередкований) вплив на неї.

Аналіз макрооточення має містити дослідження міжнародних факторів (воєнні конфлікти, економічні кризи), політичних процесів у країні, правового регулювання, стану економіки, рівня науково-технічного та технологічного розвитку суспільства, соціальної та культурної складових суспільства, стану навколишнього середовища тощо.

Розглянемо, як приклад, необхідність дослідження деяких з наведених вище факторів макрооточення.

Економічні фактори. Економічні фактори необхідно постійно відстежувати, тому що дослідження стану економіки дає змогу з'ясувати, як формуються та перерозподіляються ресурси. До найважливіших економічних показників відносять ВВП, темпи інфляції, валютний курс, процентні ставки, платіжний баланс, рівень безробіття та ін. Необхідно визначити, які можливості рівень цих характеристик дає для розвитку організації або які можуть бути загрози.

Політичні фактори. Успішне функціонування організації залежить від рівня політичної стабільності в країні. Необхідно мати уявлення про наміри органів влади щодо певних секторів економіки та суспільства